

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології і соціальної роботи
Кафедра соціальної роботи

Кваліфікаційна робота

бакалавра

**з теми: «ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ СІМЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО
ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ В
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ»**

Виконала: здобувач вищої освіти
4 курсу, групи Sz1-B20
спеціальності
232 Соціальне забезпечення
Лисак Богдани Валентинівна

Керівник:
Мельник Л.П.,
кандидат педагогічних наук,
доцент, доцент кафедри
соціальної роботи

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ПОТРЕБ СІМЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ В ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	7
1.1. Сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб як об'єкт надання соціальних послуг у територіальних громадах.....	7
1.2. Правові основи надання соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах.....	12
1.3. Особливості потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб	19
Висновки до першого розділу	
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОТРЕБ СІМЕЙ З ЧИСЛА ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГАХ У ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ (на прикладі Кам'янець-Подільської територіальної громади)	30
2.1. Організація дослідження потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах в територіальних громадах	30
2.2 Аналіз результатів дослідження.....	37
2.3. Розвиток системи надання соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах	45
Висновки до другого розділу	
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	64

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ВПО – внутрішньо переміщені особи

ООН – Організація Об'єднаних Націй

ОТГ – об'єднана територіальна громада

СЖО – складні життєві обставини

ЄІССС – Єдина інформаційна система соціальної сфери

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Аналіз особливостей потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб є актуальним з кількох причин: по-перше, такі сім'ї зазнають серйозних труднощів у забезпеченні основних потреб, таких як житло, засоби до реалізації та доступ до медичних послуг, такі сім'ї можуть стикатися з психологічними проблемами та стресом, пов'язаним із втратою дому та звичного способу життя; по-друге, внутрішньо переміщені сім'ї часто потребують спеціалізованої підтримки та адаптації до нових умов життя. Це може включати в себе підтримку у діючих нових соціальних та економічних ролях у новому середовищі, а також підтримку у побудові нових соціальних зв'язків; по-третє, розуміння особливостей потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб необхідно для розробки ефективних програм та соціальної політики, які спрямовані на полегшення їх адаптації та покращення їх благополуччя. Такий аналіз допоможе ідентифікувати найбільш вразливі групи внутрішньо переміщених сімей та визначити спеціальні потреби цієї групи для ефективного надання соціальної допомоги.

Дотичними до нашого дослідження є наукові праці Т. Алексеєнко, Л. Гончар, Т. Куниці, Д. Бибики, які вивчали: соціально-педагогічні проблеми і досвід підтримки вимушених переселенців; В. Лютого, який визначив вплив програм соціальної допомоги на життєдіяльність сімей внутрішньо переміщених; Т. Семигіної, Н. Гусак, С. Трухан, які досліджували соціальну підтримку внутрішньо переміщених осіб; І. Трубавіної, яка описала проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основи ведення випадку в соціальній роботі з ними та ін. Проте, дослідженню потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах в територіальній громаді приділено недостатньо уваги, що дозволило сформулювати тему нашої наукової роботи: **«Дослідження потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах в територіальних громадах».**

Мета дослідження полягає у теоретичному та емпіричному дослідженні потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах в територіальних громадах.

Об'єктом дослідження є сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб.

Предмет дослідження – особливості потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах в територіальних громадах.

Відповідно до зазначеної мети були поставлені такі **завдання**:

1. Здійснити аналіз наукових підходів до вивчення потреб у соціальних послугах сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах.

2. Дослідити правові основи надання соціальних послуг у територіальних громадах.

3. Здійснити емпіричне дослідження потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах у територіальних громадах (на прикладі Кам'янець-Подільської територіальної громади).

4. Проаналізувати шляхи розвитку системи надання соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань проведено аналіз та узагальнення даних наукової літератури з теми дослідження, спостереження, анкетування, статистичний аналіз результатів дослідження.

База дослідження. Дослідження проводилось у Кам'янець-Подільській територіальній громаді на базі Центру соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді Кам'янець-Подільської міської ради. Загалом дослідженням було охоплено 22 сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб.

Практичне значення. Результати нашого дослідження можуть використовуватись у професійній діяльності фахівців у галузі соціальної роботи при наданні соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах.

Апробація роботи. Оприлюднення результатів дослідження здійснювалось на наукових конференціях Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка протягом 2023-2024 рр.

Публікації. Мельник Л.П., Лисак Б.В. Особливості потреб внутрішньо переміщених сімей. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Серія соціально-педагогічна* / За ред. Л.П. Мельник, Т.Л. Опалюк. Вип. 39. [Електронний ресурс]. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В, 2024. 228 с. С. 128-131. URL : <https://zbsocped.kpnu.edu.ua>

Структура кваліфікаційної роботи бакалавра включає: вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел (57 найменування) та додатки.

Робота виконана на замовлення Центру соціальних служб для дітей, сім'ї та молоді Кам'янець-Подільської міської ради (Довідка № 2287/03-18, від 17.10.2023р.).

ВИСНОВКИ

Наше теоретико-емпіричне дослідження дало змогу виконати усі поставлені завдання кваліфікаційної роботи, що сформульовані у наступних висновках:

1. Відповідно першого завдання дослідження ми здійснити аналіз наукових підходів до вивчення потреб у соціальних послугах сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах, а саме:

– *сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб* – це сім'ї, які перебувають на території України на законних підставах та мають право на постійне проживання в Україні, яких змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру;

– *сім'ї з числа внутрішньо переміщених осіб є об'єктом надання соціальних послуг у територіальній громаді* у зв'язку із рядом проблем, серед яких правова незахищеність; отримання тимчасового притулку; узгодження питань щодо отримання соціальних виплат відповідно до чинного законодавства; доступ до соціальних та медичних послуг; відсутність працевлаштування; професійне перенавчання і працевлаштування; влаштування дітей до навчальних закладів; продовження (поновлення) навчання мала кількість закладів для соціальної адаптації та інтеграції; пошук членів сім'ї, яких роз'єднав збройний конфлікт тощо;

– серед потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб виділяють такі потреби як: *облаштування на новому місці проживання* (придбання постільної білизни, ковдр, посуду, одягу, дрібної побутової техніки); *поліпшення умов проживання* (ремонт та утеплення, забезпечення побутовою технікою, електронікою та меблями тощо); *постійне забезпечення предметами першої необхідності для задоволення базових потреб* (їжа, засоби гігієни, ліки, зв'язок, кошти на проїзд тощо); *забезпечення умовами розвитку та відпочинку* (освітні послуги, умови відпочинку, дитячі іграшки тощо); *оплата проживання* (кошти на оплату проживання і проїзд). А також виокремлюють: *матеріально-побутові*

проблеми (скрутне матеріальне становище, нестача коштів, відсутність придатного житла, тривале безробіття, відмова у соціальній допомозі або послугах); *психологічні проблеми* (конфлікти, пригнічений стан, агресія з боку інших, потрапляння до залежності); втрати (втрата житла, майна, заощаджень, відсутні необхідні документи, травми і захворювання).

2. Щодо другого завдання про правові основи надання соціальних послуг у територіальних громадах, то серед основних *нормативних документів* при організації допомоги сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб ми виділили: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 2022 року № 332 «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам», Постанова Кабінету Міністрів України від 11 липня 2023 року № 709 «Деякі питання підтримки внутрішньо переміщених осіб», Постанова Кабінету Міністрів України від 07 березня 2022 року № 214 «Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану», Постанова Кабінету Міністрів України від 26 січня 2024 року № 94 «Деякі питання соціальної підтримки внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих категорій осіб», Закон України «Про соціальні послуги».

3. Третє завдання передбачало емпіричне дослідження потреб сімей з числа внутрішньо переміщених осіб у соціальних послугах у територіальних громадах (на прикладі Кам'янець-Подільської територіальної громади). Дослідження показало, що таким сім'ям необхідні наступні соціальні послуги: представництво інтересів (20% опитаним), консультування (12% досліджуваним), соціальна інтеграція та реінтеграція (12% респондентам), інформування (8% досліджуваним), соціальна профілактика (8% опитаним), –посередництво (медіація) (4% респондентам), екстрене (кризове) втручання (4% сім'ям з числа ВПО).

Серед проблем під час отримання соціальних послуг, з якими стикались досліджувані, були виявлені: погана транспортна доступність (68%), незручний графік роботи (11%), перенаправлення з однієї служби в іншу без надання якісної

допомоги (11%), складна процедура підготовки документів для отримання послуги (5%), приміщення, в якому надаються соціальні послуги, має низьку доступність для людей з інвалідністю (5%).

Щодо проблем, притаманним в ОТГ, то для респондентів це: у 48% – незадовільна транспортна доступність органів системи соціального захисту, у 28% – відсутність можливостей для проведення дозвілля, у 17% – низька доступність міських просторів для маломобільних груп населення, у 4% – низька доступність приміщень надавачів послуг для маломобільних груп населення, у 3% – відсутність спеціальних освітніх установ і вчителів для маломобільних груп населення.

4. При вирішенні нашого четвертого завдання ми визначили, що розвиток надання соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб – це комплексний процес, спрямований на удосконалення та розширення системи підтримки та допомоги людям, які перебувають у вразливому становищі або потребують підтримки. Цей процес охоплює широкий спектр заходів і стратегій, спрямованих на поліпшення якості життя цільових груп населення та забезпечення їхніх основних потреб.

Загальний алгоритм створення та розвитку ефективних моделей надання соціальних послуг сім'ям з числа внутрішньо переміщених осіб у територіальних громадах можливо скерувати за такими векторами:

– *технологічна модернізація* (реформи з цифровізації соціальної сфери, які замінюють традиційні формати надання соціальних послуг);

– *фінансова модернізація* (зокрема увага на альтернативні джерела фінансування соціальних послуг (самоокупність або фінансування за рахунок благодійних коштів);

– *кадрова модернізація* (підвищення компетенції соціальних працівників шляхом навчання на курсах підвищення кваліфікації, тренінгах та семінарах з питань роботи в умовах війни; самостійного навчання (онлайн-курси, книги та статті); супервізії (підтримка та наставництво від більш досвідчених колег);

мережування (обмін досвідом та кращими практиками з колегами через професійні асоціації, онлайн-форуми або участь у міжнародних конференціях).

Перспективами дослідження в рамках зазначеної теми може бути вивчення особливостей професійної діяльності фахівців соціальної сфери, які безпосередньо працюють з сім'ями з числа внутрішньо переміщених осіб в територіальних громадах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Удовика Л.Г., Фесенко О.А. Питання нормативного закріплення та гарантування прав внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Práva a slobody človeka a občana: mechanismus ich implementácie a ochrany rôznych oblastiach práva. Bratislava: Paneurópska vysoká škola: Fakulta práva. 2014. 112–115 с.*
2. Jaffe A.J. Notes on the Population Theory of Eugene M. Kulischer, The Mil-bank Memorial Fund Quarterly. 1962. Vol. 40. № 2. p. 187–206 с.
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України 20.10.2014 № 1706-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
4. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: навч.-метод. Посіб. Київ: УДЦССМ, 2001. 220 с.
5. Конституція України : офіц. текст. Київ. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Редакція станом на 01.01.2020) URL: [Конституція України | від 28.06.1996 № 254к/96-ВР \(rada.gov.ua\)](#)
6. Про Місцеве самоврядування : Закон України 31.03.2023 URL: [Про місцеве самоврядування в Україні | LIGA:ZAKON \(ligazakon.net\)](#)
7. Переверзева А. В. Критеріальні ознаки формування об'єднаних територіальних громад: національні особливості та зарубіжний досвід. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. 216–220 с.
8. Мельник І. П. Внутрішньо переміщені особи як об'єкт соціальної роботи. *Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Серія 11. С. 176-181.* URL : <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/19304/Melnyk.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
9. Дубич К. В. Партнерство державного та недержавного суспільних секторів як ефективний механізм управління у сфері надання соціальних послуг у країнах Євросоюзу. *Державне управління: теорія та практика: електрон. наук. фахове видання 2013. 117-128 с.*
10. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: [Про соціальні послуги | від 17.01.2019 № 2671-VIII \(rada.gov.ua\)](#)

11. Кабінет Міністрів України: URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/promovapremier-ministra-denysa-shmyhalia-na67-zasidanni-uriadu>
12. Global Definition of Social Work : URL: <https://www.ifsw.org/global-definition-of-social-work> (дата звернення 20.04.2024)
13. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні: *Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України* : монографія 2015. 244 с. URL: http://www.idss.org.ua/monografii/2015_Makarova.pdf
14. Лібанової Е. М. Людський розвиток в Україні. *Модернізація соціальної політики: регіональний аспект* : колективна монографія 2015. 356 с.
15. Про місцеві державні адміністрації Закон України від 9 квітня 1999 року № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>
16. Про адміністративні послуги Закон України від 06 верес. 2012 р. № 5203-VI.: URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5203-17>
17. Міжнародна організація з міграції. Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення. URL: <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini>
18. Оцінка потреб внутрішньо переміщених жінок та осіб похилого віку в Україні. URL : www.uisr.org.ua/news/104.html (дата звернення 22.04.2024)
19. International Organization for Migration (IOM). (2019). Protection from Sexual Exploitation and Abuse (PSEA) Handbook for Displacement Settings. URL : <https://weareallin.iom.int/sexual-exploitation-and-abuse>
20. Перша психологічна допомога. Женева : ВОЗ,2014. 76 с.
21. Cox D. The Field of Displacement and Forced Migration : Programs and Strategies. *International Social Work : Issues, Strategies, and Programs*. – London: Sage, 2006. – P. 291–323.
22. Displaced Persons. International Federation of Social Workers, 2012. URL : <http://ifsw.org/policies/displaced-persons> (дата звернення 23.04.2024)
23. Staub-Bernasconi S. Social Work as Discipline and Profession. *Theories and methods of social work. Exploring different perspectives* 2009. 9–30 с.

24. Petrini B. Employment and Livelihoods of Sudanese Refugees in Cairo. *Oxford Monitor of Forced Migration*. 2014. №1 51–56 с.
25. Ramon Sh. Social Work, Political Conflict and Displacement. *The SAGE Handbook of International Social Work*. – London 2012 311–324 с.
26. Керівні принципи з питань внутрішнього переміщення. URL: <http://unhcr.org.ua/attachments/article/244/UN%20Guiding%20Principles%20on%20Internal%20Displacement.pdf>. (дата звернення 25.04.2024)
27. Параскева Костас. Захист внутрішньо переміщених осіб відповідно до Європейської конвенції з прав людини та інших стандартів Ради Європи: *Посилення захисту прав людини внутрішньо переміщених осіб в Україні* : посібник 2017. URL: <https://rm.coe.int/handbook-costas-paraskeva-ukr/1680760881>.
28. Доценко-Білоус Н. Будівництво соціального житла для внутрішньо переміщених осіб: правові аспекти: програма розвитку державно-приватного партнерства USAID. URL: http://ppp-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/08/IDPs_Dotsenko-Bilous_Ukr.pdf.
29. Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505. Офіційний вісник України. 2014. № 80. Ст. 2271. (Із змінами).
30. Закіров М. Деякі аспекти розв'язання проблем внутрішньо переміщених осіб 2016. № 39. 5–10 с. URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/rezonans/2016/rez39.pdf>
31. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. № 40–44. 356 ст.
32. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19 листопада 1992 року №2801-XII // Відомості Верховної Ради України. 1993. № 4. ст 19.
33. Алексеєнко Т.Ф., Гончар Л.В., Куниця Т.Ю., Биби́к Д.Д. Вимушені переселенці: соціально-педагогічні проблеми і досвід підтримки. Монографія / за ред. Т.Ф. Алексеєнко. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2020. 240 с.

34. Жиленко Р., Афанасьєв Д. Локальний вимір потреб внутрішньо переміщених осіб: приклад Ужгородської територіальної громади. Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота», 2022. Вип. 2 (51) с. 54–57.

35. Лютий В.П. Вплив програм соціальної допомоги на життєдіяльність сімей внутрішньо переміщених осіб // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму, 2017. №3. С. 26-37.

36. Лютий, В., Дуля, А. (2023). Сім'ї ВПО з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. Ввічливість. *Humanitas*, 1, 49–58, Ввічливість. *Humanitas*, Вип. 1, 2023.

37. Трубавіна І.М. Проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні як основа соціально-педагогічної роботи з ними. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології/ науковий журнал. Суми : СДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. №8 (52). с. 434–446

38. Булеца С.Б. Проблеми при отриманні медичної допомоги внутрішньо переміщеним особам. Фундаментальні проблеми юриспруденції : зб. наук. праць / за ред М.В. Савчин, М.В. Менджул. Ужгород, 2016. С. 222-223.

39. Іванова О. Л. Соціальна політика : теоретичні аспекти. К. 2003. 107 с.

40. Лапшин С.А. Методика проведення фокус-груп: Методичні рекомендації для студентів спеціальності «журналістика». Вінниця: ВДПУ, 2016. 28 с.

41. Борисова А. Теоретична модель оцінки потреб громади в соціальних послугах. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Соціальна робота»*. 2019. Том 1, № 5. С. 11-15. URL: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2019/5-1/2>

42. Лютий, В., Дуля, А. Сім'ї ВПО з дітьми: потреби та стратегії опанування складними обставинами. 2023. 49–58 с. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.1.7>

43. Дембіцький С., Злобіна О., Костенко Н. Українське суспільство в умовах війни: колективна монографія. Київ 2022. 410 с.

44. Кіндзерський Ю. Цілі, інструменти та моделі промислової політики в економічних перетвореннях. *Вісник Київського національного торговельно-економічного університету*. 2009. № 5. 5-18 с.
45. Прилипка С.М. Право соціального забезпечення в Україні: підручник / за заг. ред. С. М. Прилипка, О. М. Ярошенка. 2009. 434 с.
46. Hansen H.T., Lundberg K., Syltevik L.J. Digitalization, street-level bureaucracy and welfare users' experiences. *Social Policy & Administration*. 2018. № 52 (1). 67-90 p.
47. Batut L. Opinion of the European Economic and Social Committee on the digital pillar of growth: E-seniors, a potential 25 per cent of the European population. URL: <https://www.eesc.europa.eu/en/our-work/opinions-information-reports/opinions/digital-pillar-growth-e-seniors-potential-25-european-population>
48. Czaja S. J. The role of Technology in Supporting Social Engagement among Older Adults. *Public Policy & Aging Report*. 2017. № 27 (4). 145-148 p.
49. Siegel C., Dorner T. E. Information technologies for active and assisted living – Influences to the quality of life of an ageing society. *International Journal of Medical Informatics*. 2017. № 100. 32-45 p.
50. Впровадження кейс-менеджменту у сферу соціальних послуг. URL: <http://surl.li/mtbpk> (дата звернення: 26.04.2024).
51. Мінсоцполітики: Стартувало бета-тестування системи електронного кейс-менеджменту у чотирьох пілотних областях. URL: <http://surl.li/mtbpt> (дата звернення: 25.04.2024).
52. Мальований М.І. Фінансові аспекти функціонування системи соціального захисту населення в Україні: монографія. Умань: СПД Сочінський, 2016. 496 с.
53. Аналіз проекту бюджету за видатками на 2019 рік. Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України. URL: <http://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/vydatky-derzhbjudzhetu-2019.pdf>. (дата звернення: 16.03.2024).
54. Лопушняк Г. С. Державна соціальна політика як передумова економічного розвитку України. Львів. 2011. 372 с.

55. Лисяк Л. В. Фінансове забезпечення соціального захисту населення в Україні: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. 2017. Т. 25. Вип. 11(1). С. 23–30.

56. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні: Монографія. Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. К., 2015. 244 с.

57. Казанчан А. А. Соціальне обслуговування громадян в Україні: проблеми, теорії та практики. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2015. С. 14–18.

58. The effectiveness of social work interventions for internally displaced persons: A systematic review. (2022) URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0312407X.2022.2142142> (дата звернення: 02.02.2024).

59. Social work responses to displacement: A critical analysis of policy and practice. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/23315024231160454>

60. Social work with internally displaced persons: A review of the literature. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/0312407X.2022.2142142> (дата звернення: 06.03.2024).

61. UNICEF: 25 years of children in armed conflict. URL: <https://www.unicef.org/sites/default/files/2022-06/UNICEF-25-years-children-armed-conflict.pdf> (дата звернення: 26.04.2024).

62. Social Work Connect: URL: <https://socialworkconnect.com/> (дата звернення: 25.04.2024).

63. Розпорядження Кабінету Міністрів «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-p#Text>